

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสังคมไทยตั้งแต่ดั้งเดิม คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงมาถึงยุคปัจจุบัน จนถือเป็นวัฒนธรรมความเชื่อ อย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนไทย มีคนไทยประมาณร้อยละ 95 ที่นับถือพระพุทธศาสนา และได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย (สุพัตรา สุภาพ, 2536: 106) แม้แต่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ก็ทรงนับถือศาสนาพุทธ และทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองจนแยกไม่ออก ในแง่ของการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและเพื่อจัดความขัดแย้งทางการเมือง (ณรงค์ พ่วงพิศ, 2548: 85)

วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยในอดีตได้ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political culture) นั้น เป็นหน้าที่และกิจกรรมโดยตรงของชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำ (elite) ในสังคมเท่านั้น จึงทำให้มรดกทางวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะของการยอมรับในอำนาจของผู้ปกครอง หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า” แต่เมื่อสังคมไทย เริ่มได้รับอิทธิพลจากความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของตะวันตกใน สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ได้มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบตะวันตก แพร่หลายเรื่อยมา จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และหลังจากนั้นอิทธิพลทางความคิด และเทคโนโลยีต่างๆ ของตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาสู่สามัญชนในรูปของการศึกษา และกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ เช่น ผ่านสื่อมวลชน มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (ยอมรับอำนาจ) กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองกลับมีลักษณะขัดแย้งกัน และคนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าประชาธิปไตย ประกอบกับการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการ พ.ศ. 2475 อำนาจการปกครองมักตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยไม่สนใจเรื่องการเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้

สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันอิทธิพลทางด้านคำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิด และโลกทัศน์ของคนไทยในแง่ที่ว่า เพราะเกิดมาเพื่อชดใช้กรรม จึงต้องก้มหน้าก้มตา รับกรรมที่ก่อไว้ ขณะเดียวกันความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความลี้ลับ ภูตผีปิศาจก็ยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบและลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยให้เป็นแบบดั้งเดิมเช่นกัน ดังนั้น อิทธิพลของพุทธศาสนาผสมกับความเชื่อทางด้านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จึงมีส่วนทำให้การเมืองการปกครองของไทยไม่สามารถพัฒนาไปสู่การเมืองแบบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง (ค้นจาก http://www.baanjommyut.com/library_2/Buddhism_and_culture/0.1.Html 9 May 2012)

พุทธศาสนาในประเทศไทย เราสามารถจะพบได้ว่าการเมืองกับพระสงฆ์ไทยนั้นต่างมีความสัมพันธ์กันเกี่ยวเนื่องมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เพราะสถาบันการปกครองของไทยโดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอด ไม่เพียงแต่เท่านั้น พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ยังได้ทรงยึดถือเอาพุทธธรรมมาเป็นหลักในการปกครองอีกด้วย ซึ่งเราจะเห็นได้จากในสมัยสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้มีการวางรากฐานพุทธธรรมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง ทรงอาราธนาพระมหาเถระสังฆราช ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกาที่มาเผยแผ่อยู่ที่นครศรีธรรมราช มาเผยแผ่พระพุทธรศาสนาในกรุงสุโขทัย มีการส่งเสริมการเรียนพระไตรปิฎก เมื่อพระยาลิไทขึ้นครองราชย์ ก็ได้มีการพัฒนาพุทธธรรมตามบริบทของสังคมไทย ให้เป็นแบบ “สามประสาน” คือ 1) การสร้างระบบความรู้ ที่เน้นเรื่องราวของการดำเนินชีวิตตามหลักกฎแห่งกรรมและไตรภูมิ เพื่อให้บุคคลมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นจนพ้นทุกข์ ในวิถีสถาพร มุ่งเน้นให้คนเคารพในพระรัตนตรัย เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ระบบค่านิยมพฤติกรรมบุญ ที่เน้นการมีสัมมาทิฐิ ทานศีล ความกตัญญู การเชื่อฟังผู้ใหญ่ การมุ่งให้เห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงกิจการของพระพุทธรศาสนา 3) ระบบคตินิยมความเชื่อและวิถีปฏิบัติของประชาชนทั่วไปในเรื่องนรกสวรรค์และการทำดีทำชั่ว (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2535)

ต่อมาในสมัยอยุธยา แม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะเป็นดินแดนแห่งการศึกสงครามมีการแก่งแย่งชิงดีทั้งภายในภายนอกก็ตาม พระพุทธรศาสนา ก็ยังคงเป็นที่พึ่งทั้งทางกายทางใจของคนทั้งหลายอย่างไม่คลอนแคลน ไม่ว่าจะเข้าไปในเรื่องของการลดความขัดแย้ง หรือการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง พระมหากษัตริย์ที่เป็นผู้ทรงความเลียบขาดในด้านการเมืองการปกครอง ก็ยังมีความศรัทธาแน่นแฟ้นในบวรพระพุทธรศาสนา ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และทรงบำเพ็ญกรณียกิจทางศาสนามีได้ขาด และในฐานะที่ศูนย์กลางของวัฒนธรรมและความมั่นคงของกรุงศรีอยุธยาอยู่

ที่วัด ถาวรวัตถุและอนุสาวรีย์แห่งชัยชนะทั้งทางโลกและทางธรรมได้ผสมผสานเป็นเกดียวเดียวกัน เป็นปรากฏการณ์อันพิงถึงเป็นอนุสติ ณ ที่วัด ดังเช่น ในรัชสมัยของพระเจ้าอยู่ทง เมื่อทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ทรงโปรดฯ ให้สร้างสถาปนาวัดใหญ่ชัยมงคล (เดิมวัดเจ้าแก้วไท) และวัดพุทไธสวรรย์ เป็นวัดหลวง หรือในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งตลอดรัชสมัยของพระองค์ ที่ทรงกรำศึกสงครามมาตลอด ก็ยังทรงโปรดฯ ให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่ชัยมงคลสวมพระเจดีย์เจ้าแก้วไท เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการได้รับชัยชนะและอิสรภาพ และในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนี้เองที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองการปกครองเป็นอย่างมาก เช่น กรณีของสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว พร้อมด้วยพระราชาคณะ คณะสงฆ์ผู้ใหญ่จำนวน 25 รูป ได้เข้าไปแสดงธรรมในพระราชฐาน แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อยับยั้งโทษประหารชีวิตแม่ทัพนายกอง ที่ตามเสด็จไม่ทันคราวกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราช และ มังจาชะโรแห่งกรุงหงสาวดี หรือการที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชในเยาว์วัย ก็ทรงมีพระอาจารย์เป็นพระภิกษุสงฆ์ชาวมอญ เป็นผู้อบรมสั่งสอนวิชาการด้านต่างๆ เมื่อครั้งที่ถูกนำตัวไปเป็นองค์ประกันอยู่ที่เมืองหงสาวดี หรือในยุคของพระเจ้าปราสาททองผู้ทรงมีฉายาว่าโหด เขี้ยวพระองค์หนึ่ง ในการปราบดาภิเษกก็ยังโปรดฯ ให้สร้างวัดที่งดงามที่สุดวัดหนึ่งคือ วัดชัยวัฒนาราม (ค้นจาก http://www.baanjomayut.com/library_2/Buddhism_monks_in_the_Politics/13.html)

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ก็ยังทรงเหมือนกับพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่ผ่านที่ทรงนิยมสร้างวัดและเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก แต่หลังจากที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 พุทธศาสนาก็ถูกปรับใช้ในลักษณะเชิงสนับสนุนอำนาจของคณะราษฎร ซึ่งจะเห็นได้ตั้งแต่ประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1 ในการปฏิวัติ 2475 มีความตอนหนึ่งว่า “...ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะต้องมีงานทำ ไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาสพวกเจ้า หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบนหลังราษฎร สิ่ง que ทุกคนพึงปรารถนาคือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ” ซึ่งเรียกเป็นศัพท์ว่า “ศรีอาริยะ” นั้น ก็จะพึงบังเกิดขึ้นแก่ราษฎรถ้วนหน้า ซึ่งคำว่า “ศรีอาริยะ” นั้น เป็นจินตนาการสังคมในอุดมคติ ของพุทธศาสนาถูกนำมาอ้างอิงในเชิงสนับสนุนภาวะสังคมที่พึงประสงค์ในระบอบประชาธิปไตย ที่ราษฎรมีงานทำ มีสิทธิเสมอกัน และมีเสรีภาพ พ้นจากความเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาสของพวกเจ้านอกจากนี้คณะราษฎรโดยนายปรีดี พนมยงค์ ยังเขียนว่า “...แม้ในการทำบุญ ก็ปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอาริย์ แม้การสาบานในโรงศาลก็ดี ในการพิธิใดๆ ก็ดี ก็อ้างกัน แต่เมื่อซื้อสัตย์หรือให้การ ไปตามความเป็นจริงแล้ว ก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรีอาริย์..” จะเห็นว่านายปรีดี อ้างถึง “ศาสนาพระศรีอาริย์” ที่ไม่ได้หมายถึงโลกพระศรีอาริย์ในอนาคต แต่เป็นโลกพระศรีอาริย์ที่

สามารถสร้างขึ้นได้ในปัจจุบัน ด้วยการสร้างระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์และระบบเศรษฐกิจที่เป็นประชาธิปไตย และมีความเป็นธรรม

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าหลังจากที่ ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. 2475 พุทธศาสนาถูกปรับใช้ภายใต้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แม้สาระสำคัญ อาจเชื่อถือเหมือนกัน แต่มีจุดเน้นและรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันไปตามบริบท เช่น ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พุทธศาสนาก็เน้นมิติทางสังคมที่ส่งเสริมอำนาจของกษัตริย์ ขณะที่ในยุคประชาธิปไตย พุทธศาสนาก็ถูกปรับใช้ในลักษณะเชิงสนับสนุนอำนาจของผู้นำทางการเมือง ซึ่ง นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ตระหนักถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่สนับสนุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาอย่างยาวนาน เมื่อเปลี่ยนสังคมเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีคิดและอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาที่เคยถูกใช้สนับสนุนสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสนับสนุนประชาธิปไตยด้วย แม้แต่ระบบการปกครองคณะสงฆ์เองก็ต้องจัดให้สอดคล้องกับประชาธิปไตยดัง พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ 2484 ขณะเดียวกัน พุทธศาสนาก็เริ่มตกต่ำลงเรื่อยๆ อันเนื่องมาจากมีศาสนาอื่นๆ เข้ามาในประเทศไทยในยุคที่มีการล่าอาณานิคมของชนชาติตะวันตก

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์ก็ถูกจำกัดลง ด้วยกฎหมายที่นักการเมืองร่างขึ้นมา ซึ่ง (ทวิวัฒน์ ปุ่มพริกวิวัฒน์, สืบค้นจาก www.bloggang.com/viewblog.php?id=khunz&date) ได้วิเคราะห์ว่า ในยุคการเมืองการปกครองของไทยที่ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 พระสงฆ์ได้ถูกลิดรอนสิทธิทางการเมืองหลายด้านด้วยกัน เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการถือบัตรประจำตัวประชาชน และสิทธิในการได้รับหนังสือเดินทางตามขั้นตอนปกติ รวมทั้งเรื่องราวของภิกษุณี สามเณรี และแม่ชีกับสิทธิทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการตีความทั้งในเชิงกฎหมาย (ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ (ฉบับประชาชน) พ.ศ.2540) และพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งโดยได้ชี้ให้เห็นถึงความล้าสมัยของการตีความสิทธิและหน้าที่แห่งคณะสงฆ์ไทยที่ขัดแย้งกันเอง ระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบต่างๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงกลาโหม, กระทรวงคมนาคม, และกระทรวงสาธารณสุข

สำหรับสิทธิในการเลือกตั้งนั้น กฎหมายรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับ มักจะจำกัดสิทธิของพระสงฆ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งว่าไม่ควรจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกทางการเมือง โดยให้เหตุผลว่าพระสงฆ์เป็นนักบวช ซึ่งได้ตัดทางโลกไปอยู่ในโลกของพระธรรมแล้ว จึงไม่ควรออกมายุ่งเกี่ยวกับการเมืองเนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ ส่วนการเมืองเป็นเรื่องสกปรกพระสงฆ์จึงไม่ควรเข้าไปแปดเปื้อนกับความสกปรกของการเมือง แต่ขณะเดียวกัน

ชายไทย เมื่ออายุครบเกณฑ์ทหาร หากบวชเป็นพระอยู่ก็ต้องสึกออกมา เพื่อมารับการเกณฑ์ทหาร เพราะกฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ของชายไทยที่จะต้องเกณฑ์ทหารและพระสงฆ์คือประชาชน ที่ไปบวชตามประเพณี ดังนั้นเมื่ออายุครบถึงคราวเกณฑ์ทหารต้องสึกออกมา ในเมื่อพระสงฆ์เป็นทั้งนักบวชในพระพุทธศาสนาและประชาชนในเวลาเดียวกัน เหตุใด ต้องห้ามมิให้พระสงฆ์ไปใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง และหากข้อสมมติฐานที่ว่า การเมืองคือ สิ่งสกปรก (ไร้จริยธรรม) เป็นจริงแล้ว พระสงฆ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจริยธรรม ก็ยังจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับให้มาก เพื่อที่จะชำระล้างการเมืองที่สกปรกให้เป็นการเมืองที่สะอาดให้ได้ อาจถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ด้วยซ้ำไป (ค้นจาก<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id= khunz&date=15-11-2009& group=10&gblog=10>)

ในฐานะผู้นำชุมชน พระสงฆ์อาจใช้ความรู้ทางจริยธรรมของตน ช่วยแก้ปัญหาการซื้อเสียง หรือการทุจริตเลือกตั้งในรูปแบบอื่นๆ เมื่อพระสงฆ์และชุมชนรวมตัวกันและมีพลังในเชิงจริยธรรม นักการเมืองก็จะนึกถึงจริยธรรมมากขึ้น และการเมืองก็จะพลอยมีจริยธรรมเพิ่มขึ้นด้วย ในสังคมไทยนั้นศาสนากับการเมืองสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกมาโดยตลอด ในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐเป็นผู้แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ปลอมปนมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น ปัจจุบันนักการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไปควบคุมกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการศาสนา เป็นต้น เมื่อนักการเมืองเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะสงฆ์ก็ควรจะมีสิทธิเลือกนักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

อีกประการหนึ่งนักบวชหรือเจ้าหน้าที่ในศาสนาอื่น แม้จะทำหน้าที่นักบวช เช่น บาทหลวงในศาสนาคริสต์ หรือ โต๊ะอิหม่ามในศาสนาอิสลาม เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งสิ้น ทำให้นักการเมืองมีความเกรงใจนักบวชหรือเจ้าหน้าที่ทางศาสนาเหล่านั้น ตรงกันข้ามพระสงฆ์ซึ่งเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ กลับถูกละเลยสิทธิอันชอบธรรมนี้ไป ทำให้นักการเมืองไม่เกรงใจหรือไม่ฟังเสียงของทางฝ่ายพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์ไม่มีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบนักการเมืองโดยผ่านการเลือกตั้ง

การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นคนละสิ่งกับ “การเล่นการเมือง” การที่พระสงฆ์มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (ดังเช่นในประเทศพม่า) มิได้หมายความว่าพระสงฆ์จะสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (แม้ว่าประเทศพระพุทธศาสนาอย่างศรีลังกา พระสงฆ์มีสิทธิทั้งลงคะแนนเลือกตั้งและสมัครผู้แทนราษฎร และเวลานี้ก็มีพระสงฆ์ศรีลังกานั่งอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติอยู่ด้วยก็ตาม) ถ้าหากพระสงฆ์จะลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็อาจ

กระทำได้โดยการสีกหาลาเพศก่อน แล้วจึงลงสมัครเลือกตั้ง ดังเช่นที่ข้าราชการมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน แต่ไม่มีสิทธิสมัครผู้แทนราษฎร ข้าราชการจะสมัครเป็นผู้แทนราษฎรได้ก็ต่อเมื่อลาออกจากราชการแล้วเท่านั้น เช่นเดียวกับการมีบัตรประจำตัวประชาชนของพระสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์คือ ประชาชนที่เข้าไปบรรพชาตามประเพณี หากบวชนานไม่สึก พระสงฆ์ควรมีสิทธิได้บัตรประจำตัวประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยที่อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่กระทรวงมหาดไทยกลับมองว่า พระสงฆ์มิได้อยู่ในสถานะประชาชนไทยทั่วไปคนหนึ่ง ดังนั้นสิทธิอันพึงมีพึงได้ของพระสงฆ์ในฐานะประชาชนก็มิควรได้รับ กล่าวคือ พระสงฆ์ไม่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือรับสมัครเลือกตั้ง พระสงฆ์ไม่มีสิทธิได้รับบัตรประจำตัวประชาชน และสิทธิอื่นๆ อันเกิดขึ้นจากการถือบัตรประชาชน เช่น การได้รับหนังสือเดินทางตามขั้นตอนปกติของประชาชนทั่วไป

ในขณะที่นักบวชในศาสนาอื่นๆ ที่เป็นพลเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นบาทหลวงในศาสนาคริสต์ หรือเจ้าหน้าที่ในศาสนาอิสลาม (เช่น อิหม่าม โต๊ะครู ฯลฯ) หรือผู้ประกาศศาสนาฮินดูหรือศาสนาสิกข์ อันเป็นศาสนาที่เป็นทางการของไทย ล้วนแล้วแต่ได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองไทยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการมีสิทธิในการเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการถือบัตรประชาชน และสิทธิอื่นๆ ที่ตามมาจากการถือบัตรประชาชน แต่พระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองไทยจึงมิได้รับสิทธิเทียบเท่ากับนักบวชในศาสนาอื่นของไทยทั้งที่เป็นศาสนาที่เป็นทางการเช่นเดียวกัน

แต่ในขณะเดียวกันเมื่อยามที่ประเทศเกิดปัญหาวิกฤติต่างๆ พระสงฆ์จะเป็นผู้ออกมาช่วยเหลือให้รอดพ้นจากปัญหา เช่น หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน หรือ พระธรรมวิสุทธิมงคล แห่งวัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้ออกช่วยประเทศชาติโดยการทอดผ้าป่าช่วยชาติ นำเงินมาช่วยประเทศชาติให้พ้นวิกฤติ ในขณะที่นักการเมืองมีความคิดเพียงที่จะกู้เงินต่างชาติ และส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยให้มาก จึงทำให้สังคมไทยต้องตกเป็นเมืองขึ้นทางวัตถุนิยมไป สิ่งดีงามในสังคมไทยจึงค่อยๆ เสื่อมโทรมลง เพราะรัฐบาลไม่ได้คิดที่จะแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักธรรมมาเป็นแนวทาง หรือ การที่พระสงฆ์หลายรูปเดินทางไปจำพรรษาที่วัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับพระสงฆ์และประชาชน ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กำลังประสบปัญหาการสู้รบฆ่าฟันกัน

แม้พระสงฆ์ในปัจจุบันจะถูกจำกัดสิทธิและบทบาททางการเมืองด้วยข้อกำหนดและการเมืองแต่ทางจริยธรรมแห่งพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ยังได้ใช้ธรรมในการที่จะออกช่วยเหลือประเทศชาติ โดยใช้ความรู้ ใช้คุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกของการเป็นพระในร่มเงาของพระพุทธศาสนาออกช่วย เหลือประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมของสังคมไทยที่

บ่มเพาะกันมาว่า พระสงฆ์คือ ที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน ซึ่งเน้นแนวทางสายกลางเพื่อให้พ้นจากความทุกข์

ในการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่” จึงเป็นการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยและในฐานะที่เป็นพระสงฆ์เป็นต้นแบบของวัฒนธรรมไทยจะมีบทบาทอย่างไรต่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย

เหตุที่ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่” เพราะในช่วงเวลาหลังรัฐธรรมนูญฯ 2540 เพราะเป็นช่วงที่สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเมืองไทยก็มีความขัดแย้ง ประชาชนมีความแตกแยกทางความคิด จนนำไปสู่การปฏิวัติ เมื่อ พ.ศ. 2549 สถาบันทางศาสนาที่เริ่มเสื่อมลงด้วยมีพระสงฆ์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมต่อการครองเพศสมณะ และมีพระสงฆ์หลายรูปที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองมีทั้งต่อต้านและสนับสนุนนักการเมือง มีการประท้วงอดอาหารเพื่อเรียกร้องให้บรรจพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญ ทำให้ผู้วิจัยอดคิดไม่ได้ว่าพระสงฆ์ในปัจจุบัน ควรจะมีบทบาทที่แท้จริงอย่างไร ต่อวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ในจังหวัดกระบี่ว่า ทำอะไรบ้าง ที่เกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

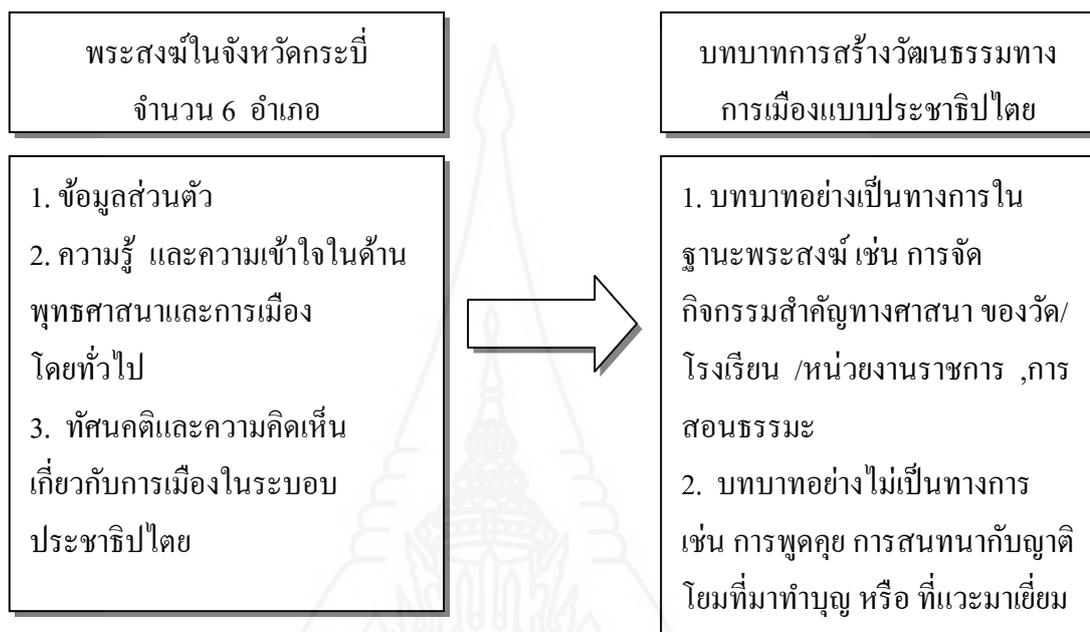
2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยของพระสงฆ์

2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรค

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ ความรู้ ความ

เข้าใจ ความคิดหรืออุดมการณ์ และบุคลิกลักษณะของพระสงฆ์ ในจังหวัดกระบี่เป็นกรอบในการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังรูปภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่” โดยศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่ ที่มีต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการมีบทบาทในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในฐานะของพระสงฆ์อย่างเป็นทางการ เช่น การเทศนา อบรมสั่งสอน ในกิจกรรมที่สำคัญๆ เกี่ยวกับทางศาสนา ที่วัด และหน่วยงานราชการ จัดขึ้น การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน/ตำบล และบทบาทของพระสงฆ์อย่างไม่เป็นทางการ ในการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น การสนทนา และพูดคุยกับญาติโยมที่มาทำบุญ ถึงเหตุบ้านบ้านการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ไว้ดังนี้

4.1 พื้นที่ภาคสนาม (Filed studies) ผู้วิจัยใช้การวิจัยลงพื้นที่ภาคสนามวัดในจังหวัด 6 อำเภอ จำนวนวัด 15 แห่ง ได้แก่

- 1) วัดแก้วโกรวาราม ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 2) วัดโกคากุทามาตย์ ตำบลกระบี่ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 3) วัดป่านุราชประชาสรรค์ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 4) วัดกระบี่น้อย ตำบลกระบี่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 5) วัดสไไทย ตำบลสไไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 6) วัดควนสบาย ตำบลกระบี่ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
- 7) วัดเฉลิมพนมเขต ตำบลเขาหิน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่
- 8) วัดเขาพนม ตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่
- 9) วัดคลองท่อมใต้ ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่
10. วัดคลองแรด ตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่
11. วัดคลองขนาน ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
12. วัดบางโทอง ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
13. วัดบางเหียน ตำบลปลายระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่
14. วัดนาเหนือ ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
15. วัดธรรมาวุชรธรรมาม ตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

4.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ วัดในเขตจังหวัดกระบี่ จำนวน 6 อำเภอ จำนวนวัด 15 แห่ง

4.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส รวมทั้งสิ้น 15 รูป

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Purposive sampling) โดยในการศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเท่ากับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพราะถือว่า ข้อมูลทั้งสองเป็นข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่ได้อาจมาจากข้อมูลดิบ ที่นำมาวิเคราะห์และสรุปหาข้อเท็จจริง ส่วนบทสัมภาษณ์เป็นข้อมูลจริงหรือข้อมูลดิบ ที่ได้จากการลงเก็บข้อมูลจริง

4.5 การศึกษานี้แบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทแรก บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของและความสำคัญของปัญหา และกระบวนการศึกษา

บทที่ 2 เป็นภาคทฤษฎีที่กล่าวถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานที่ทำการวิจัย

บทที่ 3 เป็นการกล่าวถึงผลการวิจัยสนาม หรือระเบียบวิธีวิจัย

บทที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและบทสัมภาษณ์

บทที่ 5 เป็นบทสรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

จากการศึกษาวิจัย บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : กรณีศึกษาในจังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

5.1 บทบาท หมายถึง การแสดง หรือการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

5.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง แบบแผนในการคิดเรื่องทางการเมือง ร่วมกับกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลกระทบทางค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถานและพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แสดงออกทางการเมือง

5.3 การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง แนวทาง กระบวนการ ขั้นตอน ของการให้ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

5.4 พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่จำวัดอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดกระบี่

5.5 ความเสมอภาค หมายถึง ความเสมอภาคในโอกาสอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าคนจนหรือคนรวย เช่น ความเสมอภาคด้านกฎหมายจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น

5.6 หลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐ หมายถึง ประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติและการคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5.7 สิทธิและเสรีภาพ หมายถึง สิทธิของประชาชนในการที่จะทำอะไรก็ได้ตามที่กฎหมายกำหนดและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

5.8 หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริงในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย

5.9 **หลักธรรมาภาพ** หมายถึง ประชาชนทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันด้วยดี

5.10 **วัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์** หมายถึง วัฒนธรรมที่คนจนและคนรวยต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยมีค่าตอบแทนที่แตกต่างกันเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน

5.11 **วัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้า** หมายถึง วัฒนธรรมที่คนจนหรือคนด้อยโอกาสต้องยอมรับโชคชะตากรรมของตนและต้องยอมรับอำนาจของคนรวยหรือคนชั้นสูงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.12 **วัฒนธรรมผู้นำนิยม** หมายถึง การยอมให้ผู้นำมีอำนาจเหนือตนเองทุกอย่าง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ประโยชน์ในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย

6.2 ประโยชน์ในเชิงประยุกต์ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

